TOPONIMIE

VIORICA RĂILEANU

Institutul de Filologie
(Chişinău)

FAUNA ŞI FLORA ÎN HIDRONIMIA ZONEI PRUT

Abstract

This research is dedicated to names of waters from the hydrographical basin of the Prut. From the inventory of hydronyms the author has selected and examined micro-hydronyms which denominate the green and animal world comprising about 10% of the total number of hydronyms of the respective area. Studying these names is extremely important because it helps to know the social, economic life of a nation and, implicitly, to know the history of the Romanian language.

„Oricare ar fi metoda de lucru şi specialitatea imediată a celui care se ocupă cu studiul numelor de locuri din limba română, acestea îl vor duce la concluzia, justificată de adevărul ştiinţific, că toponimia noastră e o *oglindă* a istoriei, a geografiei şi a graiului românesc”. (Ilie Dan)

Numele de locuri au o viaţă ascunsă, cu sensuri niciodată pe deplin înţelese, implicând numeroase substraturi: geografic, etnografic, sociolingvistic, economic, istoric şi nu în ultimul rând mistic. Rândurile ce urmează sper să aducă puţină lumină asupra unor nume de ape şi să arate locul important pe care-l ocupă unele plante şi animale în procesul deonomastic.

Hidronimele reprezintă o categorie prioritară în cadrul toponimiei. Ele, ca şi toponimele, joacă un rol de referinţă, un fel de „adresă” la scară planetară sau regională, cum este cazul de faţă.

Studiul reprezintă o încercare de a prezenta microhidronimele din zona Prutului, care au la bază un apelativ floronimic sau faunonimic. Ne-am propus să studiem aceste toponime, în ideea că ele au un caracter mai „obiectiv”, reflectă o nevoie onomatologică, împărtăşită de un grup uman larg, spre deosebire de alte hidronime, care pot avea un caracter mult mai arbitrar, fiind şi mai susceptibile la erorile de transmitere diacronică. De asemenea, un aspect important al acestor hidronime, uneori insuficient exploatate, este răspândirea lor spaţială, care conţine în mod intrinsec indicii privind ocupaţiile, tradiţiile, starea materială şi socială a locuitorilor zonei cercetate şi poate reprezenta argumente solide, uneori chiar foarte veridice, în lipsa documentelor istorice, privind vechimea unor „obiecte” şi fenomene petrecute în timp, ceea ce confirmă valoarea lor de „documente vii”, la un moment dat.

Hidronimele, în special microhidronimele, îşi găsesc originea în graiul viu al vorbitorilor, având ca sursă principală de formare cuvinte ce exprimă noţiuni uzuale

BDD-A6933 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:50 UTC)

din lexicul comun, aşa încât reprezintă un adevărat tezaur de istorie şi cultură, sunt expresia vie a graiului unei comunităţi lingvistice şi partea integrantă a limbii unui popor. Ele cunosc o evoluţie corespunzătoare devenirii istorice a poporului, pe care îl reprezintă, dar şi a limbii sale. Este de la sine înţeles că studiul hidronimiei nu poate fi izolat de istoria limbii române, nu poate fi separat de restul tezaurului lingvistic, pentru că reflectând modul de viaţă, istoria, identitatea locuitorilor din anumite locuri, hidronimele ajută la cunoaşterea vieţii sociale, economice, religioase a unui popor şi, implicit, la cunoaşterea istoriei limbii respective. Prin urmare, studiul lor este deosebit de important pentru a aduce lumină asupra unor fapte discutabile şi interpretabile din istoria poporului, dar şi pentru istoria limbii române.

Cercetarea microhidronimelor s-a lovit întotdeauna de un impediment serios, în timp ce, de exemplu, oiconimele, antroponimele, chiar şi macrohidronimele se bucură de o mai mare atenţie din partea specialiştilor, a administraţiilor locale şi oficiale, fixându-le în diverse studii, cataloage, nomenclatoare, hărţi, atunci microhidronimele, având o circulaţie mai mult orală, locală au fost lăsate în umbră. Unităţilor onimice actuale şi istorice nu au putut fi studiate temeinic până în momentul în care nu au fost identificate pe baza informaţiilor colectate prin anchete de teren şi din surse documentare (ulterior incluse în *Fişierul toponimic general* de la sectorul de *Istoria limbii*, *dialectologie şi onomastică* de la Institutul de Filologie), dar şi pe bază de observaţii şi cercetări personale.

Microhidronimele ţin de limbajul afectiv sau expresiv al vorbitorilor [1, p. 9] care urmăresc în permanenţă mediul de viaţă şi fac adesea analogii între lucruri şi fiinţe, transferând anumite semnificaţii de la o clasă de obiecte la alta. Or, microhidronimele sunt, aproape în exclusivitate, am putea spune, rezultatul spiritului fin de observaţie şi de imaginaţie populară, factori hotărâtori în alegerea unor apelative drept calificative pentru unele denumiri de ape şi „trădează o anumită atitudine subiectivă a poporului faţă de lumea fizică înconjurătoare, cum vede el lucrurile în mijlocul cărora trăieşte şi cum reacţionează lingvistic atunci când nevoia de a le distinge unele de altele îi cere să le dea un nume” [2, p. 312], spre deosebire de macrohidronime pentru care de cele mai multe ori *botezătorul* se dovedeşte a fi administraţia. Aceste denumiri ni se par deosebite şi prin faptul că evocă natura terenului, a albiei râului, a apei sau vegetaţiei din zona prin care apa îşi croieşte drum.

Zona cercetată este deosebit de interesantă, prin faptul că ne furnizează numeroase „cazuri de studiu”. Hidronimele, din punct de vedere semantic, al obiectului denumit, pot fi clasificate în mai multe categorii:

- hidronime formate de la un antroponim: *Hârtopul Iancului*, *Hârtopul lui Baloş*, *Hârtopul lui Moise*, *Iazul lui Gherasim*, *Râpa Chirigiului*, *Râpa lui Siman*, *Râpa lui Bejenaru*, *Valea Casapului*, *Valea lui Adam*, *Valea lui Pasat*, *Valea lui Purice*, *Valea lui Samson*, *Valea lui Stamati*, *Valea lui Stancă*, *Valea lui Tănasă*, *Valea lui Vlad*, *Valea Oletei*, *Vălicica Radului* etc.;
- hidronime care exprimă o caracteristică, o însuşire a cursului apei: *Călduroasa*, *Căznita*, *Cârnita*, *Dreptu*, *Duhanul*, *Dulcea*, *Împuţita*, *Larga*, *Lunga*, *Neagra*, *Putreda*, *Recea*, *Saca*, *Sărata*, *Sărătura*, *Scurta*, *Strâmba*, *Şerbintea*, *Valea Lată*, *Valea Adâncă*, *Valea Seacă*, *Verdea* etc.;

BDD-A6933 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:50 UTC)

- hidronime care îşi au originea în aspectele geografice ale locurilor prin care trece apa: *Aninoasa*, *Camencuța*, *Chetruşul*, *Glodeanca*, *Hlinoaia*, *Humăria*, *Pietroasa*, *Pleşculeasa*, *Răchitoasa*, *Stâncăuți*, *Vărăria* etc.;
- hidronime provenite de la aşezările pe care apele le străbat: *Bârlădeanca*, *Bălceana*, *Sârma*, *Valea Aninului*, *Valea Bujorului*, *Valea Cucoarei*, *Valea Toporului* etc.;
- hidronime care reflectă realităţi istorico-sociale: *Beciul Turcului*, *Jidauca*, *Râpa Bulgarului*, *Râpa Jidanului*, *Râpa la Cațachi*, *Sărbuşca*, *Şatra*, *Țiganca*, *Valea Cazacului*, *Valea Fetei*, *Valea Huțului*, *Valea Jidanului*, *Valea Jidojinii*, *Valea Tătarului*, *Valea Turcului*, *Viile Grecii*, *Cumpărătura*, *În Cumpărături*, *Valea Ariilor*, *Valea Desetinelor*, *Valea Răzeşiei* etc.;

O altă categorie de hidronime este cea care utilizează în vocabularul geografic apelative referitoare la flora şi fauna zonei prin care trec cursurile de apă, având legătură directă cu habitatul natural ori artificial al diverselor specii de plante, păsări şi animale.

Hidronimia Republicii Moldova cuprinde circa 8000 de unităţi onimice, denumiri de râuri, râulețe, pâraie, lacuri, iezere, bălți, iazuri, fântâni, izvoare etc. Zona Prutului cuprinde 815 denumiri, dintre ele circa 10 % sunt cele de proveniență floronimică sau faunonimică.

Termenul *floronim* are la bază cuvântul *floră* „totalitatea plantelor dintr-o regiune” şi elementul de compunere – *onym* „nume”. Moldova este cunoscută din timpurile străvechi ca o regiune cu vegetaţie deosebit de bogată şi variată: codri, păduri, dumbrăvi, în care cresc (sau creşteau) numeroase specii de plante [3, p. 72]. Cele mai răspândite dintre ele şi-au găsit reflectare în toponimie, dând naştere la unele denumiri de ape, ele fiind mai numeroase în acele zone unde există o vegetaţie mai bogată, mai variată, şi mai puțin numeroase în acele locuri unde vegetaţia este mai săracă.

De obicei, ariile toponimelor floronimice corespund regiunilor de răspândire a unor specii de plante, arbori şi arbuşti. În categoria hidronimelor floronimice trebuie să se facă distincţie dintre hidronimele formate direct de la nume de plante, adică de la apelative, şi hidronimele formate indirect, adică de la nume de persoane, dar care au la bază de asemanea un nume de plantă [4, p. 175], atribuite persoanelor respective datorită spiritului creator al poporului, prin diferite asociaţii sau asemănări [5, p. 106]. Hidronimele care au la baza denumirii nume de plante de diverse specii, oferă date asupra vegetaţiei trecute sau actuale şi sunt păstrate ca atare din generaţie în generaţie. Nu trebuie exclusă nici posibilitatea că unele hidronime să fi fost denumite cu astfel de nume în mod arbitrar, spontan, fără vreo legătură directă cu realitatea propriu-zisă, cu intenţia de a deosebi o realitate de celelalte înconjurătoare, prin analogie cu diverse caracteristici ale obiectelor cunoscute din împrejurimi, în acest caz, numai anumite trăsături au fost asociate de oameni cu diverse forme ale obiectului denumit şi au pătruns în domeniul hidronimiei prin intermediul metaforei [6, p. 256].

Vegetaţia a fost şi este utilizată în denominarea hidronimelor dintr-un anumit teritoriu. În general, numărul hidronimelor care au la bază apelative ce indică aspecte ale florei, şi anume arbori sau plante (ne)cultivate de om sunt numeroase [7, p. 497]:

Baraghina (Manta, Cahul; Sofia, Hânceşti)[1], *Cânepişti* (Zberoaia, Nisporeni), *Cânichiştea* (Țighira, Ungheni; Voinescu, Hânceşti), *Cânichişti* (Borosenii Noi, Râşcani;

[1] În paranteze se fac trimiteri la unităţile administrativ-teritoriale actuale unde este localizată denumirea (comuna/satul, raionul).

BDD-A6933 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:50 UTC)

Sărata Veche, Fălești; Burghelea, Fălești), *Cartofăriile* (Bujor, Hânceşti), *Căpşuna* (Colibaşi, Cahul), *Curechiştea* (Fântâna Albă, Edineț), *Hameiul* (Tomai, Leova), *Harbuzăria* (Filipeni, Leova), *Hrişcorniță* (Criva, Briceni), *La Viile Vechi* (Duşmani, Glodeni), *Râpa Perilor* (Drojdieni, Nisporeni), *Râpa Viei* (Bujor, Hânceşti), *Valea Cânepii* (Bulhac, Ungheni; Medeleni, Ungheni; Măcăreşti, Ungheni; Zberoaia, Nisporeni; Ustia, Glodeni), *Valea Harbuzăriei* (Pleşeni, Cantemir), *Valea Mălaiului* (Romanovca, Leova), *Valea Nucilor* (Cârneşti, Nisporeni), *Valea Viilor* (Sărata Galbenă, Hânceşti; Sărățica Nouă, Leova; Beştemac, Leova; Ustia, Glodeni), *Viile Grecii* (Catranâc, Fălești).

Plante legate de evenimente importante în existența omului, în apariția, dezvoltarea şi evoluția societății omeneşti:

Bozăria (Cărpineni, Hânceşti), *Ciotcăria* (Pervomaiscoe, Hânceşti), *Ciritei* (Paladea, Ocnița), *Fânețele* (Drepcăuți, Briceni; Chiurt, Edineț), *Între Păduri* (Alexăndreni, Edineț), *La Livadă* (Şipoteni, Hânceşti), *Merişorul* (Şofrâncani, Edineț), *Mesteacănul* (Ocnița, Ocnița), *Paragina* (Tomai, Leova), *Plopi* (Brătianovca, Hânceşti), *Râpa cu Podbal* (Duşmani, Glodeni), *Râpa de la Plop* (Filipeni, Leova), *Râpa la Curmei* (Tigheci, Leova), *Răchita* (Doltu, Fălești), *Rediacul* (Brătianovca, Hânceşti), *Rediul* (Şişcani, Nisporeni), *Rediul din Jos* (Badicul Moldovenesc, Cahul), *Rediul din Sus* (Badicul Moldovenesc, Cahul), *Rediul Mare* (Mereşeni, Hânceşti), *Rediul Mic* (Mereşeni, Hânceşti), *Sângera* (Sărata Veche, Fălești), *Schinoasa* (Colibaşi, Cahul), *Scumpia* (Badicul Moldovenesc, Cahul), *Socăria* (Câşlița-Prut, Cahul), *Ulmi* (Obreja Veche, Fălești), *Valea Bozului* (Sărata Galbenă, Hânceşti), *Valea Copacului* (Trinca, Edineț), *Valea Cornului* (Grozasca, Ungheni), *Valea Fânului* (Cetireni, Ungheni), *Valea Florii* (Orac, Leova; Caracuşenii Vechi, Briceni), *Valea Frunzei* (Borosenii Noi, Râşcani), *Valea Pădurii* (Lipcani, Briceni; Hădărăuți, Ocnița), *Valea Plopilor* (Târnova, Edineț), *Valea Poienii* (Ruseni, Edineț), *Valea Răchiții* (Izvoare, Fălești), *Valea Rediului* (Rădenii Vechi, Ungheni; Zberoaia, Nisporeni; Cărpineni, Hânceşti; Negrea, Hânceşti; Brătianovca, Hânceşti), *Valea Teiului* (Vâlcele, Cantemir), *Valea Tufarilor* (Sărata-Mereşeni, Hânceşti), *Valea Tufelor* (Pleşeni, Cantemir), *Valea Ulmului* (Şipoteni, Hânceşti).

Zberoaia, Nisporeni; Cărpineni, Hânceşti; Negrea, Hânceşti; Brătianovca, Hânceşti), *Valea Teiului* (Vâlcele, Cantemir), *Valea Tufarilor* (Sărata-Mereşeni, Hânceşti), *Valea Tufelor* (Pleşeni, Cantemir), *Valea Ulmului* (Şipoteni, Hânceşti).

Aceste denumiri se referă la vegetația ierboasă, la plantele sau arborii care au existat sau există într-o anumită zonă. Respectivele plante fie formau „colonii" ce dominau locul respectiv, fie contrastau cu restul florei din zonă.

Cercetarea documentelor istorice ne oferă prilejul constatării caracterului efemer al existenței unor nume topice, datorate şi intervenției omului asupra terenului, asupra naturii în general: iazurile dispar, pădurile au fost tăiate sau transformate, prin defrişare, în terenuri agricole sau păşune, mlaştinile sunt desecate, o râpă este împădurită, copacii, desemnați inițial pentru denumirea unui sat, s-au uscat, multe din speciile de plante şi arbori, precum şi multe din culturile existente pe vremuri au dispărut. Ca urmare a acestor transformări se constată diferențe între realități şi termenii care le denumesc: unele nume topice pier odată cu realitatea materială pe care o desemnau, altele, pe măsura apariției unor elemente materiale noi, supraviețuiesc, dar nu mai exprimă adevărata însuşire a realității, pentru că accepția numelui topic este departe de cea pe care a avut-o inițial. Cu toate acestea ele confirmă existența lor de odinioară, rămânând a fi mărturii incontestabile.

BDD-A6933 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:50 UTC)

Nu numai natura florei i-a impresionat pe locuitorii unei zone geografice, ci şi fauna ei. În hidronimia românească se cunosc multe nume topice care îşi au originea în numele unor animale sălbatice sau domestice, fapt care atestă importanţa pe care a avut-o unele îndeletniciri pentru oamenii din regiune, cum ar fi păstoritul – ocupaţie străveche la români, albinăritul, vânătoarea, creşterea vitelor etc. De obicei, au devenit toponime numele de animale mari, de păsări sau de peşti, ultima categorie fiind caracteristică mai mult obiectivelor hidrografice (râuri, bălţi, lacuri etc.), reflectând prezenţa lor pe acest teritoriu, precum şi diversitatea lor. Prin hidronime *faunonimice* se înţelege numele de ape, provenite de la apelative ce denumesc fiinţe din regnul animal. Pe baza analizei acestora se pot trage interesante concluzii, privitor la istoria şi geografia unei anumite regiuni.

În ape şi pe malurile lor trăiesc multe animale sălbatice, ceea ce face ca numele lor să fie purtate de unele ape: *Buhnării* (Rădenii Vechi, Ungheni), *Ciorăria* (Iablona, Glodeni), *Cânăria* (Gordineşti, Edineţ), *Fântâna Cucului* (Obreja Veche, Făleşti), *Hulpării* (Doltu, Făleşti), *Hulubiţa* (Beştemac, Leova), *Lebeda* (Iargara, Leova), *Lebedeuca* (Cazangic, Leova), *Lupa* (Filipeni, Leova), *Lupăria* (Soltăneşti, Nisporeni), *Râma* (Lăpuşna, Hânceşti), *Râpa Şerpoaicei* (Hănăseni, Cantemir), *Râpa Ursului* (Obreja Veche, Făleşti), *Şerpăria* (Cioropcani,Ungheni), *Şerpoaica* (Sârma, Leova), *Tătarca* (Slobozia Mare, Cahul), *Târgul Cucului* (Colibabovca, Leova), *Valea Căprului* (Mărinici, Nisporeni), *Valea Cioarei* (Cetireni, Ungheni), *Valea Leului* (Boldureşti, Nisporeni), *Valea Lupăriei* (Lupăria, Râşcani), *Valea Lupului* (Pârliţa, Ungheni; Pereni, Hânceşti; Cărpineni, Hânceşti), *Valea Niorcanilor* (Zăicani, Râşcani).

Numele animalelor domestice date apelor se datorează utilizării lor frecvente în creşterea acestora [8, p. 206]: *Bourul* (Gaşpar, Edineţ), *Coama Porcului* (Căţeleni, Nisporeni), *Găinăria* (Duşmani, Glodeni; Ciolacu Vechi, Făleşti), *Căprăria* (Horjeşti, Hânceşti), *Găinoaia* (Tabani, Briceni), *Hărmăsăroaia* (Bălăneşti, Nisporeni), *Iazul Boilor* (Limbenii Noi, Glodeni), *Porcării* (Doltu, Făleşti), *Râpa Ţigăiei* (Pietrosu Nou, Făleşti), *Vadul Boului* (Giurgiuleşti, Cahul), *Valea Boilor* (Ocniţa, Ocniţa), *Valea Iepăriei* (Pânzăreni, Făleşti), *Valea Mâţei* (Catranâc, Făleşti), *Valea Ţapului* (Manta, Cahul), *Valea Viţeilor* (Pârjota, Râşcani), *Zăvoiul Porcului* (Manta, Cahul).

Ca şi în cazul hidronimelor floronimice, hidronimele faunonimice sunt formate direct de la nume de animale, adică de la apelative, şi indirect, adică de la nume de persoane, dar care au la bază un nume de animal.

Denumirile care se referă la plantele cultivate şi animalele crescute de om sunt importante, deoarece descriu realitatea naturală, dar şi cea social-economică a zonei (ocupaţii ale sătenilor, relaţiile lor sociale etc.) [7, p. 498].

Terminologia acestor domenii oferă prin deonomastice o întreagă gamă de hidronime şi fiind rezultatul relaţionării dintre spaţiul înconjurător şi percepţia omului asupra acestuia, ea poate cuprinde, deopotrivă, mulţi termeni literari: *Cânepişti*, *Valea Cânepii*, *Căpşuna* etc. şi dialectali: *Hulpării*, *Hulubiţa*, *Cânichişti*, *Coroiul*, *Rediul*, *Valea Mâţei*, *Valea Niorcanilor* etc.

Este foarte instructivă o incursiune în toponimia acestor denumiri pentru a constata plasticitatea unor denumiri date de popor, pentru a redescoperi sensul arhaic al unor cuvinte, foste substantive comune, ce nu mai au astăzi un înţeles pentru mulţi dintre noi.

BDD-A6933 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:50 UTC)

În concluzie putem spune că hidronimele au fost formate datorită unor nevoi sociale. Ele oglindesc condiţiile vieţii materiale, nivelul de dezvoltare culturală, socială şi istorică a societăţii în care au luat naştere. Martore ale trecutului, hidronimele sunt purtătoare de informaţii, ele servesc ca mijloc de exprimare al conţinutului şi al particularităţilor unei zone, care dovedesc vechimea şi continuitatea noastră în acest ţinut frământat de atâta istorie.

Singura modalitate de conservare şi de luptă cu uitarea definitivă a lor ar fi concentrarea lor în studii şi culegeri, în caz contrar vom suferi pierderi irecuperabile şi odată cu ele, riscăm să pierdem şi anumite trăsături definitorii ale locurilor în care trăim.

Având în vedere caracterul permanent deschis al multor probleme de toponimie, inclusiv hidronimie, este evident că sistemul de denominaţie nu este imuabil (permanent, constant), dat odată pentru totdeauna, el se modifică în decursul istoriei în aşa măsură, încât fiecare orânduire socială lasă urme în toponimie. Astfel, şi explicaţiile oferite mai sus sunt perfectibile, şi pot fi oricând revizuite în cazul în care noi informaţii devin disponibile.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Anatol Eremia. *Dicţionar explicative şi etimologic de termeni geografici*. – Chişinău, Ştiinţa, 2006.

2. Iorgu Iordan. *Toponimia românească*. – Bucureşti, 1963.

3. G. Popa-Lisseanu. *Izvoarele istoriei românilor*. – Bucureşti, 1935, vol. IV.

4. Anatol Eremia. *Toponime formate de la nume de plante*. În: Anale ştiinţifice ale Institutului de Limbă şi Literatură al Academiei de Ştiinţe din RSSM. 1961, vol. X.

5. Maria Cosniceanu. *În lumea numelor*. – Chişinău, 1981.

6. Iustina Burci. *Termeni geografici proveniţi de la zoonime*. În: Analele Universităţii din Craiova, seria Ştiinţe Filologice, Lingvistică, anul XXIX, nr. 1-2. EUC, Editura Universitaria, 2007, p. 255-260.

7. Adela-Marinela Stancu. *Hidronime provenite din apelative referitoare la floră*. În: *Omagiu Gheorghe Bolocan*. – Craiova, Editura Universitaria, 2006, p. 497-502.

8. Ana Marin. *Consideraţii privind hidronimia*, *cu referire la structura hidronimelor din Dobrogea*. În: Analele ştiinţifice ale Universităţii Ovidius, Constanţa, Seria Filologie, 2005.

BDD-A6933 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:50 UTC)